

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. IV. De comparatione peccatorum adinvicem

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

DISPUTATIO IV.

De Comparatione Peccatorum
adinvicem.

Ad questionem 73. Divi Thomae.

Explicatâ Peccatorum diversitate, oportet ea comparare adinvicem, & tria breviter hic discutere: Primum, utrum omnia peccata sint inter se connexa? Secundum, an omnia sint æqualia? Tertium, si æqualia non sint, unde petatur eorum inæqualitas?

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum omnia peccata sint connexa?

Facilis est hujus questionis resolutio: unde breviter eam expediemus, & quæ docet S. Doctor hic art. 1. exponemus.

Dico igitur, peccata non esse inter se connexa.

Colligitur ex Scripturâ 3. Regum 15. ubi dicitur quod David non declinavit ab omnibus quæ præceperat ei Dominus, *excepto sermone Vria*, id est adulterio & homicidio, quod commisit cognoscendo Bersabeam, & occidendo Uriam.

Suadetur etiam ratione D. Thomæ, desumptâ ex differentia quæ est inter eum qui peccat, & eum qui secundum virtutem operatur: Intentio enim ejus qui agit secundum virtutem, tendit ad unum, scilicet ad id quod est conforme regulæ rationis, quam præscribit prudentia, ac proinde omnes virtutes in prudentia connectuntur, ut ostendimus in tractatu de Virtutibus: intentio verò peccantis non tendit ad idem, sed ad diversa, nullam habentia connexionem; quia intentio peccantis non est recedere à ratione (hoc siquidem non est per se intentum ab operante) sed tendere in bona appetibilia, à quibus vitia & peccata sortiuntur speciem; quæ bona nedum sunt diversa, sed etiam quandoque inter se contraria: Ergo vitia & peccata non sunt inter se connexa, sed disparata; & aliquando inter se opposita, ut avaritia & prodigalitas: unde ut notat D. Augustinus epist. 29. aliquando vitium vitio tollitur, ut amore laudis aut voluptatis, amor pecuniæ.

Adverte tamen, non negari in hac conclusione; plura peccata habere inter se connexionem: sæpe enim unum disponit ad aliud, & aliquo modo illud causat; sicut ex superbia nascitur invidia, ex gula seurrilitas, immunditia, hebetudo mentis; ex luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, & alia quæ enumerat D. Gregorius homil. 13. in Ezechiel. & denique ex inani gloria oritur jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & alia quæ recenset D. Thomas 2. 2. qu. 152. art. 5. Quare non aliud intendimus in conclusione, quam cum D. Thoma assignare discrimen inter virtutes, & vitia ac peccata, consistens in eo quod omnes virtutes habent inter se necessariam connexio-

A nem; secus verò omnia vitia & peccata, cum non nulla sint inter se opposita.

Dices primò: Sicut omnes virtutes conveniunt in uno principio, quod est amor Dei (utpote qui Hierosalem cælestem ædificat) ita omnia vitia & peccata conveniunt in eodem principio, nimirum amore sui, qui ex D. Augustino lib. 4. de civit. cap. 28. ædificat civitatem Babylonis: Ergo sicut omnes virtutes connectuntur, ita & omnia vitia & peccata.

Respondeo cum D. Thoma hic art. 1. ad 3. *Quod amor Dei est congregativus, in quantum affectum hominis à multis ducit in unum: & ideo virtutes, quæ ex amore Dei causantur, connexionem habent. Sed amor sui disgregat affectum hominis in diversa, prout scilicet homo se amat, appetendo sibi bona temporalia, quæ sunt varia & diversa; & ideo vitia & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexa.* Adde quod amor Dei adhuc unit affectum hominis in eo quod dicitur à prudentia, & sic in prudentia virtutes omnes connectit: quod non habet amor proprius respectu peccatorum & vitiorum.

Instabis: Ideo omnes virtutes sunt connexæ, quia una non potest suum actum, perfectè salutem, exercere sine aliarum consortio: Sed pariter unum vitium non potest perfectè suum actum exequi sine consortio aliorum; nullus enim potest v.g. esse perfectè luxuriosus, nisi sit prodigus, aliàs amore pecuniæ à luxuria retraheretur: Ergo vitia sunt inter se connexa.

Respondeo nos jam dixisse, aliqua vitia & peccata esse connexa inter se, sed non omnia, sicut connexæ sunt omnes virtutes; quamvis enim luxuria nequeat esse in suo statu plenissimo sine prodigalitate, ob rationem assignatam, bene tamen sine avaritia, imò cum illa non potest plenè repetiri.

Dices secundò: Jacobi 2. dicitur, *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*: Sed esse reum omnium mandatorum legis, idem videtur esse ac habere simul omnia peccata contra omnia legis præcepta: Ergo quicumque peccat in uno, omnibus peccatis subjicitur.

Respondeo hæc verba D. Jacobi diversimodè à SS. Patribus intelligi & explicari. In primis ena juxta D. Thomam hic art. 1. ad 1. *Qui peccat in uno factus est omnium reus*, quantum ad aversionem & reatum pœnæ æternæ, in quibus omnia peccata mortalia conveniunt; quicumque enim in uno peccat mortaliter, verè à Deo avertitur, & incurrit pœnam æternam, licet omnia alia mandata observet. Secundò *factus est omnium reus*, quia per quodlibet peccatum mortale destruitur charitas, in quo tota lex omnisque virtus aliquo modo eminenter continetur, ut explicat Augustinus in Epistola ad Hieronymum. Tertio *factus est omnium reus* per ingratitude, per quam redeunt aliquo modo omnia peccata præcedentia, ut docet S. Thomas 3. p. qu. 88. art. 1. *Quarò factus est omnium reus, qui perdit aut suspendit meritum præcedentium bonorum operum, ac impedit subsequenter opera meritoria, æquè bene ac si haberet omnia peccata.*

ARTICULUS II.

Vtrum omnia peccata sint paria.

9. Singulare Stoicorum paradoxum fuit, peccata omnia esse paria, omne delictum seculus esse ne faciam; nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam qui patrem suffocaverit; aut qui mendacium dixerit, quam qui adulterium aut sacrilegium commiserit.

Fundamentum hujus erroris fuit, ut notat D. Thomas *hic art. 2.* quia Stoici considerabant peccatum ex parte aversionis tantum, prout nimirum est recessus à ratione, sive ut dicit privatioem rectitudinis rationis; unde existimantes nullam privationem posse suscipere magis & minus, posuerunt omnia peccata esse æqualia.

10. Hoc fundamentum convellit S. Doctor, notando duplex esse privationis genus: est enim quædam pura & simp. ex privatio, quæ consistit quasi in facto seu in corrupto esse, sicut mors est privatio vitæ, & tenebræ privatio lucis; & hujusmodi privatio non suscipit magis aut minus, quia nihil relinquit de habitu opposito, non enim minus mortuus est aliquis primo aut secundo die, quam post annum, cum jam corpus est resolutum; & similiter non est magis tenebrosa domus, si lucerna sit opera pluribus velaminibus, quam si sit opera uno solo velamine totum lumen intercladente. Alia est privatio, non simplex, sed aliquid retinens de habitu opposito, quæ magis consistit in corrupti, quam in corrupto esse, sicut ægrotudo, quæ ita privat debitam commensurationem humorum, ut tamen ejus aliquid in subiecto remaneat; & talis privatio suscipit magis aut minus, in quantum magis aut minus relinquit de habitu opposito; major enim est aut minor ægrotudo, secundum quod magis aut minus tollit de commensuratione humorum. Cum ergo peccatum (esto de formali dicat privationem, ut Stoici asserunt) non sit de primo genere privationum, sed de secundo; (ita enim privat debitam commensurationem rationis, ut non totaliter ordinem rationis tollat) ex eo quod sit privatio, non rectè negatur inæqualitas inter peccata.

11. Dices cum Vazque; cui hæc ratio D. Thomæ displicet: Nullus est gradus bonitatis moralis aut rectitudinis in actu peccati: Ergo dicit privationem in facto seu corrupto esse, subindeque non potest suscipere magis aut minus. Consequentia patet ex dictis: Antecedens probatur. Si in actu peccati aliquis gradus bonitatis moralis remaneret, talis actus esset simul bonus & malus moraliter: Sed hoc dici nequit, ut contra Cajetanum in tractatu de Moralitate actuum humanorum fuisse ostendimus: Ergo in actu peccati nullus remanet gradus bonitatis formalis aut rectitudinis.

Diff. 4.
Art. 1.

12. Respondeo quod ut peccatum dicatur privatio in fieri, non oportet quod aliquid bonitatis formalis remaneat in actu peccaminoso, sed sufficit quod rectitudinem radicalem seu aptitudinalem totaliter non corruptat; ut patet exemplo ægrotudinis, quod adducit D. Thomas; infirmitas enim, quamvis totam destruat sanitatem, & nihil ejus in parte infirma relinquat, nihilominus quia relinquit vitam, quæ est radix

A sanitatis, dicitur privatio in fieri seu corruptum. Cum ergo pariter peccatum, licet dimittat naturalem inclinationem ad bonum honestum (in qua rectitudo radicalis & aptitudinalis voluntatis consistit) eam tamen totaliter non tollat seu destruat, ut docet S. Thomas *infra qu. 65. artic. 2. & quest. 2. de Malo, artic. 11.* potest dici privatio rectitudinis seu bonitatis in fieri. Quod autem hæc solutio & interpretatio veniat S. Doctoris conformis sit, patet ex eo quod concludit, quod si privatio quam importat Peccatum, removeret totam rectitudinem, peccatum destrueret seipsum, quia non remaneret substantia actus, & affectio agentis: hoc enim non sequeretur, nisi à subiecto removeret omnem rectitudinem & bonitatem formalem, sed solum si omnem rectitudinem radicalem, & aptitudinalem tolleret, quia hæc, ut diximus, consistit in naturali inclinatione ad bonum honestum, quæ non potest totaliter destrui seu extingui, nisi ipsa natura rationalis penitus destrueretur, ut docet idem sanctus Doctor locis citatis.

Dices: D. Thomas de ea privatione in præfenti loquitur, in qua juxta Stoicorum opinionem peccatum actuale pro formali consistit: At hæc non est privatio solius rectitudinis radicalis voluntatis. Iam enim formalis & actualis, ut descendunt ferè omnes qui opinionem illam teneantur: Ergo D. Thomas non solum de prima, sed etiam de secunda privatione loquitur.

14. Respondeo concedendo totum: non negamus enim D. Thomam de utraque privatione loqui, sed solum contendimus ipsam ex prima inferre secundam, & probare istam esse tantum privationem in fieri seu corrupti, non verò in facto seu corrupto esse; quia illa quæ est ejus radix & origo, omnem rectitudinem radicalem & aptitudinalem voluntatis non removeret: quæ illatio legitima est, ut patet exemplo ægrotudinis, quod D. Thomas adducit; rectè enim inferretur ægrotudinem esse tantum privationem sanitatis in fieri seu corrupti, quia non totaliter destruit vitam, quæ est radix sanitatis.

15. Quæritur hic aliqui, utrum non solum in peccatis quæ jure naturali prohibentur, sed etiam in illis quæ solo jure positivo vetantur, deus inæqualitas in gravitate & malitia: Ratio dubitandi est, quia S. Thomas 3. contra gent. capit. 39. hanc videtur constituisse differentiam inter illa quæ ab intrinseco sunt mala, & ea quæ sunt tantum mala, quia jure positivo prohibita, quod in primis potest dari inæqualitas in malitia, non verò in secundis. Sibi enim hoc argumentum objicit: Si alicui statueretur à iudice limes quem non transgrediatur, nihil refert apud iudicem, sive parum, sive multum fuerit transgressus: sicut non refert, ex quo pugil limites campi exivit, utrum parum an longius progrediatur: ex quo ingitur regulam rationis pertransit, non refert utrum in modico vel in magno ipsam transierit. Et respondet: Non est autem simile virtutem transgredi, & terminos à iudice positos transire: nam virtus est secundum se bonum, unde virtutem transgredi est secundum se malum; & ideo oportet quod magis à virtute recedere sit majus malum: transgredi autem terminum à iudice positum, non est secundum se malum, sed per accidens, in quantum scilicet est prohibitum. In his autem quæ sunt per accidens, non est necessarium quod si simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis sequatur ad magis, sed solum in

in his quae sunt per se : non enim sequitur, si album est musicum, quod magis album sit magis musicum, sequitur autem, si album est disgregativum visus, quod magis album sit magis disgregativum visus. Similia habet qu. 2. de Malo, art. 9. ad 4. ubi eidem argumento duas adhibet solutiones, & in 2. ait: Vel aliter dicendum quod in his, quae non sunt mala, nisi quia prohibita, qui preceptum non servat, totaliter privatur id ad quod tenetur: sed in his quae sunt mala per se, & non solum quia prohibita, non totaliter tollitur bonum cui opponitur malum, & ideo tanto gravius peccatur, quanto plus de eo tollitur.

Nihilominus dicendum est, non solum in peccatis quae jure naturali prohibentur, sed etiam in his quae tantum sunt mala, quia jure positivo prohibita, vere reperiri inaequalitatem in gravitate & malitia, & omnia non esse paria. Haec assertio est communis, & eam teneant omnes interpretes divi Thomae (excepto Conrado, qui hic art. 2. propter testimonium D. Thomae jam adducta videtur docere oppositum) defumiturque ex articulo secundo hujus quaestionis, ubi S. Doctor de omnibus peccatis, nullam factam exceptione, asserit posse esse inter se inaequalia; & ratio, quae ibi utitur, de omnibus omnino convincit; sicut & alia quam habet loco citato ex libro tertio contra gentes, ubi sic discurret: In omnibus quorum perfectio & bonum in quadam commensuratione consistit, quanto magis a debita mensuratione receditur, tanto majus erit malum; sicut sanctas consistit in debita commensuratione humorum, & pulchritudo in debita proportione membrorum: veritas autem in commensuratione intellectus vel sermonis ad rem. Patet autem quod, quanto est major inaequalitas in humoribus, tanto est major infirmitas, & quanto est major inordinatio in membris, tanto est major turpitudine; & quanto magis a veritate receditur, tanto est major falsitas; non enim est tam magna falsitas aestimantis tria esse quinque, sicut ejus qui aestimat tria esse centum: bonum autem virtutis in quadam commensuratione consistit: est enim medium secundum debitam limitationem circumstantiarum inter contraria via consilium: quanto igitur magis ab hac harmonia receditur, tanto est major malitia.

Deinde specialiter ostenditur illa peccata, quae solo jure positivo prohibita sunt, posse esse inaequalia in gravitate & malitia: Illa enim possunt diversas species peccatorum constituere; alterius siquidem speciei est jejunium violare, & laborare in die festo, etiam si utrumque sit solum contra jus positivum: at speciei cum se habeant sicut numeri, sunt inter se inaequales: Ergo & peccata quae solo jure positivo prohibita sunt.

Præterea, Gravitas peccati sumitur ex oppositione ad virtutem, quam destruit, ut articulo sequenti dicemus, adeoque, cæteris paribus, illud est majus peccatum, quod præstantiori virtuti opponitur: Sed peccata, quae solo jure positivo prohibita sunt, contrariantur multoties diversis & inaequalibus virtutibus, v. g. comedere carnes die Veneris, al. mentis; & laborare in die festo, aut celebrare sine vestibus sacris, religioni: Ergo hujusmodi peccata in gravitate & malitia inaequalia sunt.

Confirmatur: Gravius peccat qui sine licentia & necessitate comedit carnes in quadragesima, quam qui comedit lacticiam; & qui celebrat sine vestibus & vasis sacris, & in loco non sacro, quam qui solum sine lumine celebrat; & qui desert arma ad infideles, quam qui extrahit reum ab Ec-

clesia: Sed hæc jure tantum positivo ecclesiastico prohibita sunt: Ergo in his, quae solo jure positivo sunt prohibita, reperitur inaequalitas in gravitate & malitia.

Advertendum tamen, quod si leges humanæ determinent modum virtutis indivisibilem, tunc peccata contra eandem legem aequalia sunt: unde omnes omissiones audiendi sacrum, vel confitendi aut communicandi in paschate, sunt aequales, per se loquendo. Item contra præceptum jejunii aequaliter peccat qui bis vel pluries comedit: id eoque non oportet in confessione explicare in quo numero vel quantitate comestionis jejuni-um quis fregit, ut docent Cajetanus 2. 2. qu. 147. art. 8. Sylvester verbo *jejunium* qu. 8. & Navarrus in *manuali* cap. 21. num. 14. Dixi per se loquendo, quia omissiones audiendi sacrum, vel confitendi aut communicandi in Paschate, & aliae similes, ratione actus, qui est causa omittendi, possunt habere inaequalitatem: ille enim qui omittit sacrum ut fornicetur, haud dubie gravius peccat, quam qui illud omittit ut vacet studio, iudo, aut venationi. Similiter licet ad malitiam & gravitatem peccati illius sacerdotis, qui celebrat non jejunus, per se nihil referat quod parum vel multum ante celebrationem comederit, per accidens tamen potest aliquando ex hoc capite aggravari, ratione majoris irreverentiae; ut si quis ad sacrificium accederet post nimiam potationem, vel post comestionem usque ad crapulam, magis peccaret, quam si parum comedisset, aut bibisset; quia tunc major fieret irreverentia Sacramento, & sacrificio.

Ad testimonia D. Thomae, in ratione dubitandi proposita, Respondent Montezino, Alvarez, & alii, D. Thomam in praesenti mutasse sententiam, vel modum dicendi meliorasse. Sed melius respondetur, juxta doctrinam jam traditam, S. Doctorem loqui de his duntaxat peccatis, quae sunt contra leges positivas, modum virtutis indivisibilem determinantes; hæc enim, ut jam dicebamus, si sunt contra eandem legem per se loquendo aequalia sunt.

Adde in primo testimonio potius fieri sermonem de prædictis peccatis in ordine ad aestimationem humani judicis, qui solum considerat materialem & externam præcepti transgressionem, quæ potest in indivisibili consistere, quam in ordine ad Deum, qui attendit ad formalem internam malitiam, quæ ex multis capitibus crescere potest, ut patet ex his verbis quæ paulo ante ibidem habet: Hujus autem rationi videtur suffragari quod in humano judicio agitur: nam si alicui statueretur limes quem non transgredatur, nihil refert apud judicem, sive multum, sive modicum sit transgressus: sicut non refert ex quo pugil limites campi exivit, utrum parum, an longius progrediat: Unde ex hoc testimonio ad summum potest deduci, aliqua peccata contra jus positivum consistere in indivisibili ex parte rei prohibita, aut ex parte exterioris transgressionis, quæ in humano judicio considerantur, non tantum absolute, & ex omnibus aliis principiis quæ judex divinus attendit.

* *
*

ARTICULUS III.

Vnde in peccatis petatur inaequalitas in gravitate & malitia?

22. Sicut in rebus aliis datur ratione perfectionis quaedam quantitas & magnitudo, sive molis, sive virtutis, ita & in peccatis, ratione malitiae & imperfectionis, proportionata magnitudo & quantitas virtualis invenitur, quae peccati gravitas à Theologis communiter appellatur: quia scilicet sicut corpora inferiora sua gravitate feruntur, & à superiori loco removeantur; sic rationalis creatura peccatis suis & eorum magnitudine, infra se miserè dejicitur, & à supremo bono lepatatur. Hæc autem gravitas seu malitia peccati duplex est, nempe essentialis, & accidentalis: de quibus breviter hic agendum est, & explicandum unde earum inaequalitas desumatur. Unde
23. Dico primò, inaequalitatem essentialem peccatorum sumi ex objecto. Ita D. Thomas hic art. 3.
- Quantitas seu gravitas essentialis peccati petitur ex eo ex quo differentia eius specificatur: Sed hæc sumitur ex objecto, ut in tractatu de moralitate actuum humanorum fusè ostendimus: Ergo & illa. Unde tantò aliquod peccatum secundum suam essentialitatem & speciem est gravius, quantò objectum circa quod versatur est pejus: quia gravius peccatum (inquit S. Doctor) differt modo, quo una egritudo est alià gravior: sicut enim bonum sanitatis consistit in quadam commensuratione humorum, per convenientiam ad naturam animalis; ita bonum virtutis consistit in quadam commensuratione humani actus, secundum convenientiam ad regulam rationis. Manifestum est autem quòd tantò gravior est egritudo, quantò tollitur debita humorum commensuratio per commensurationem prioris principii: sicut egritudo qua provenit in corpore humano ex corde, quod est principium vite, vel ex aliquo quod appropinquat cordi, periculosior est; unde oportet etiam quòd peccatum sit tantò gravius, quantò deordinatio contingit circa aliquod principium quod est prius in ordine rationis. Ratio autem ordinat omnia in agilibus ex fine; & ideo quantò peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tantò peccatum est gravius: objecta autem actuum sunt fines eorum, ut ex supra dictis patet; & ideo secundum diversitatem objectorum attenditur diversitas gravitatis in peccatis. Ex quo
24. Inferes primò, peccata contra Deum (quæ sunt ea quæ opponuntur virtutibus Theologicis, religioni & penitentia) esse omnium gravissima; & deinde ea quæ sunt contra substantiam hominis, ut homicidium; & ultimò ea quæ sunt contra res externas hominis, ut furtum. Ratio est, quia res exteriores sunt propter ipsum hominem tanquam propter finem, & homo propter Deum. Ita S. Thomas in calce ejusdem art. 3. & qu. 2. de malo art. 10. ubi sic discurre: Gravius peccatum dicitur ex suo genere, quod majori bono virtutis opponitur: unde cum bonum virtutis consistat in ordinatione amoris, ut Augustinus dicit, Deum autem super omnia diligere debeamus, peccata quæ sunt in Deum, sicut idololatria, blasphemia, & hujusmodi, secundum

A suum genus sunt reputanda gravissima. Inter peccata autem quæ sunt in proximum, tantò aliqua sunt alia graviora, quantò majori bono proximi opponuntur: maximum autem bonum proximi est ipsa vita hominis, cui opponitur peccatum homicidii, quod tollit actualem hominis vitam; & peccatum luxurie, quod opponitur vita hominis impotentia, quæ est ordinario quedam circa actum generationis humana: unde inter omnia peccata, quæ sunt in proximum, gravius est homicidium secundum suum genus: secundum locum tenet adulterium, & fornicatio, & hujusmodi peccata carnalia: tertium autem locum tenet furtum, rapina, & hujusmodi, per quæ in exterioribus bonis leditur proximus.

B Inferes secundò cum eo dem S. Doctore hic art. 4. illud peccatum esse gravius simpliciter & secundum speciem, quod opponitur virtuti præstantiori; quia habet objectum in ratione objecti pejus, & magis rationi repugnans: nam virtus & vitium ipsi contrarium respiciunt eandem materiam; differunt verò formaliter in ratione objectorum, qui in illa materia, in qua virtus ponit æqualitatem & commensurationem cum ratione, vitium hujusmodi æqualitatem destruit, & ponit oppositam incommensurationem; & sicut prædicta materia constituitur in ratione objecti specificativi virtutis per prædictam commensurationem, ita per oppositam incommensurationem constituitur formaliter in ratione objecti vitii & peccati. Ex quo fit, quòd sicut inaequalitas & incommensuratio, quam ponit vitium in illa materia, non est minor quam opposita commensuratio & æqualitas, quam ponit virtus; ita prædictam objectum non minus dissonat rationi in esse objecti vitii, & ut attingibile est per actum peccati, quam consonat illi in ratione objecti virtutis, & ut est attingibile per actum bonum: si igitur in hac ratione fuerit melius, & idcirco specificet nobiliorum virtutem, consequens erit ut in illa priori sit pejus, tribuatque speciem gravius peccati.

D Confirmatur: Peccatum quod contrariatur perfectiori virtuti, ex sua specie habet corruptere & destruere majus bonum, cum destruat & corrumpat medium ipsius virtutis: Ergo ex sua specie est gravius & deterius peccatum.

E Pro pleniori hujus corollarii intelligentia, & multorum argumentorum solutione, quadam breviter observanda sunt, quæ fusè expendunt Salmanticensis disputat. 9. dubio 4. § 2. In primis admittendum est, quòd cum dicimus illud peccatum esse gravius secundum suam speciem, quod opponitur perfectiori virtuti, intelligendum est de oppositione secundum objectum primarium & principale talis virtutis: si enim peccatum opponatur perfectiori virtuti, solum quoad objectum secundarium, non ideo erit gravius, ut parat in odio proximi, quòd quia non contrariatur charitati, ut tendit in objectum primarium, nempe Deum, sed offertur in objectum secundarium, scilicet proximum, non est gravissimum omnium peccatorum. Unde Divus Thomas 2. 2. qu. 39. art. 2. docet scilicet, quævis opponatur charitati, esse minus peccatum quam sit infidelitas; & in tertio argumento sibi objici: Majori malo minus bonum opponitur, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Sed scilicet opponitur charitati, quæ est major virtus quam fides, cui opponitur infidelitas: Ergo scilicet

ma est majus peccatum quam infidelitas. Cui objectioni sic respondet: Ad tertium dicendum quod charitas habet duo objecta: unum principale, scilicet bonitatem divinam; & aliud secundarium, scilicet bonum proximi: scilicet autem, & alia peccata que fiunt in proximum, opponuntur charitati quantum ad secundarium bonum, quod est minus quam objectum fidei, quod est ipse Deus: & ideo ista peccata sunt minor, quam infidelitas. Sed odium Dei quod opponitur charitati, quantum ad principale objectum, non est minus.

Secundo advertendum est, peccatum quod opponitur inferiori virtuti, si includat etiam oppositionem cum superiori virtute, ratione hujus inclusionis posse superare illud quod majori virtuti opponitur: unde adulterium, quod castitati opponitur, secundum suam speciem gravius est, quam furtum, quod opponitur iustitiae. Quamvis hæc sit perfectior virtus quam illa; quia in adulterio, simul cum oppositione ad castitatem, clauditur oppositio ad ipsam iustitiam.

Tertio observari debet, quod peccata inter quæ fit comparatio, habere debent eundem modum oppositionis ad virtutem, ita quod aut utrumque opponatur illi contrariè, aut utrumque privativè, subindeque utrumque sit peccatum commissionis, vel utrumque omissionis: si autem unum sit commissionis, quod opponitur contrariè, & aliud omissionis, quod opponitur tantum privativè, valde probabile est, quod etiam hoc posterius perfectiori virtuti opponatur, poterit tamen esse minus grave quam illud, quia diversus iste modus oppositionis non pariter eorum mutat gravitatem. Unde probabiliter dici potest, peccatum homicidii, quod iustitiæ opponitur, esse gravius secundum suam speciem, quam omissionem sacri, quæ opponitur religioni; quamvis religio sit perfectior quam iustitia. Ex his præcipua adversa sententiæ fundamenta solvuntur. Ad majorem tamen claritatem.

Objicies primò: D. Thomas infra quæ 84. art. 4 ad 1. ait: Non oportet quod principalia vitia opponantur principalibus virtutibus. Et 2.2. quæ 142. art. 3. docet quod intemperantia est gravius peccatum quam timiditas, & nihilominus fortitudo, cui timiditas opponitur, est major virtus quam temperantia, ut asserit idem S. Doctor, supra quæst. 66. art. 2. & 2.2. quæst. 123. art. 12. & quæst. de Virtut. art. 3. Ergo vitia illa & peccata non sunt pejora, quæ præstantioribus virtutibus opponuntur.

Ad primum respondeo D. Thomam per vitia principalia non intelligere graviora secundum malitiam, sed capitalia, sic dicta, quia sunt veluti capita & fontes ex quibus alia derivantur; & velle solum, non esse necessarium quod illa directè opponantur virtutibus cardinalibus, cum avaritia sit vitium capitale, & tamen opponatur liberalitati.

Ad secundum dicendum, D. Thomam solum velle, quod licet timiditas quantum ad malitiam specificam & essentialiam, desumptam ex proprio & formali objecto, sit gravius peccatum intemperantiæ, ista tamen accidentaliter, ratione circumstantiarum quæ se tenent tam ex parte objecti, quam ex parte operantis, maxime vero ex ratione voluntarii, quæ in ea major est ac intensior, illam in malitia & gravitate excedit; unde eam loco citato ex 2.2. ait: Unum vitium

potest alteri comparari dupliciter: uno modo ex parte materie vel objecti, alio modo ex parte ipsius hominis peccantis; & utroque modo intemperantia est gravius vitium quam timiditas: per gravitatem ex parte materie, vel objecti, non intelligit gravitatem specificam & essentialiam, sed gravitatem accidentalem, desumptam ex aliquibus circumstantiis objectivis.

Dices: Timiditas, quantumcumque crescat intra suum genus, non pertingit ad gravitatem mortalis & ideo necesse non est hujusmodi peccatum in confessione aperire; cum tamen plura peccata ex his quæ opponuntur temperantiæ, ex proprio genere sint mortalia, ut patet in fornicatione, adulterio & similibus: Ergo intemperantia ex objecto, & non tantum ex circumstantiis, est vitium seu peccatum gravius quam timiditas.

Respondent aliqui negando Antecedens, quantum ad primam partem: existimant enim quod timiditas potest esse peccatum mortale, si materia sit gravis, puta si quis propter metum mortis, vel tormentorum, neget fidem, vel tradat civitatem. Sed hæc solutio non probatur: quia, ut rectè dicunt Salmanticenses, neque timiditas, neque aliud peccatum fortitudini oppositum, præcisè intra suum genus habet quod repugnet charitati, neque est contra bonum Dei aut proximi (quod est de ratione mortalis peccati) sed consistit in sola inordinatione circa passiones irascibilis; sicut gula consistit in deordinatione passionum concupiscibilis: Ergo sicut hæc propter hanc rationem non attingit intra suum genus ad rationem mortalis, ita nec illa. Unde

Melius cum iisdem Authoribus, & aliis D. Thomæ Discipulis respondetur, negando secundam partem Antecedentis: nam etiam peccata intemperantiæ opposita, ut subsistunt præcisè intra genus intemperantiæ, non habent pertingere ad gravitatem peccati mortalis, sicut dictum est de peccatis contra fortitudinem. Si enim ratio tradita de peccatis fortitudini oppositis vim habet, eo quod sistant in deordinatione passionum irascibilis, à fortiori idem convincere debet in peccatis oppositis temperantiæ, quæ secundum quod ei duntaxat opponuntur, sistant in deordinatione passionum concupiscibilis, nec charitati sive quoad bonum Dei, sive quoad bonum proximi, repugnant. Unde quod peccata contra castitatem, aut contra aliam partem temperantiæ, sint ex suo genere mortalia, convenit illis ex eo quod simul cum oppositione ad temperantiam includant oppositionem ad iustitiam, vel ad alias virtutes temperantiæ perfectiores; ut de adulterio perspicuum est, cum in eo fiat iniustitia conjugii; & de stupro ac raptu, in quo fit injuria virgini, aut parentibus; & de incestu, in quo fit irreverentia sanguini, quod pietati repugnat. Idem dicendum de fornicatione, quæ etiam habet aliquid iniustitiæ admixtum, cum per illam fiat injuria proli nascituræ, in quantum debita educatio & institutio ipsius impeditur. Neque obstat (inquit S. Doctor 2.2. quæ 154. art. 2.) si aliquis fornicando sufficienter provideat proli de educatione: quia id quod cadit sub legis determinatione, judicatur secundum id quod communiter accidit, & non secundum id quod in aliquo casu potest accidere.

Dices: Saltè in peccatis contra naturam nulla reperitur iniustitia; cum nulla ibi expectetur proles, cujus educatio possit impediri.

Ecc

Re.

Respondeo primò in peccatis contra naturam aliquam speciem iniustitiæ includi: tum quia illa obstant generationi prolis, ad quam semen humanum à natura institutum est; tum etiam quia per illa ordo nature violatur, subindeque & nature, & ejus auctori maxima irrogatur injuria. Unde D. Thomas 2. 2. qu. citatâ art. 12. ad 1. ait quòd in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo nature violatur. fit injuria ipsi Deo ordinatori nature. Secundò dici potest, quòd licet hujusmodi peccata, non includant specialem oppositionem ad justitiâ sumptam, habent tamen oppositionem ad aliquid aliud virtute; quia opponuntur ipsi bono speciei humanae, & naturali ordini communi ad quem virtutes ordinantur, & qui à Deo immediate procedit.

35. Objicies secundò: Respectu ejusdem virtutis non semper illud peccatum est majus, quod opponitur perfectiori actui ipsius virtutis: Ergo nec respectu diversarum illud erit semper gravius, quod contrariatur virtuti nobiliori. Consequenter videtur perspicua à paritate rationis: Antecedens probatur. Diligere inimicos ex charitate, perfectior actus est, quàm diligere amicos; juxta illud *Matth. 5. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Diligite inimicos vestros, &c.* Unde egregie Tertullianus ad Scap. cap. 1. jubemur diligere inimicos: quoque & rare pro eis qui nos persequuntur, ut hac sit perfectio & propria bonitas nostra, non communis; amicos enim diligere omnium est; inimicos autem, solum Christianorum; & tamen odium inimici, minus est peccatum, quàm odium amici: Ergo non semper illud peccatum est majus, quod opponitur perfectiori actui alicujus virtutis.

37. Confirmatur: Eidem virtuti & secundum eundem actum opponuntur distincta & inæqualia peccata; v. g. liberalitas, cujus actus est dare quod oportet, opponitur per excessum peccatum prodigalitati, quæ dat plusquam oportet, & per defectum peccatum avaritiæ, quæ dat minus quàm oportet: Ergo major vel minor gravitas horum peccatorum non sumitur ex oppositione ad virtutem.

38. Ad objectionem respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum est ex doctrina D. Thomæ 2. 2. qu. 27. art. 7. dilectionem amici, quantum est ex parte objecti, perfectiorem actum esse dilectione inimici: Quia amicus (inquit S. Doctor) & melior est, & magis conjunctus, unde est materia magis convenientis dilectioni: & propter hoc actus dilectionis super hanc materiam transiens, melior est, unde & ejus oppositum est deterius. Ex parte verò rationis diligendi, dico dilectionem inimici aliquo modo præminere dilectioni amici: primò quia dilectionis amici (prosequitur S. Thomas) potest esse alia ratio quàm Deum, sed dilectionis inimici solus Deus est ratio: secundò quia præsupposito quòd uterque propter Deum diligatur, fortior ostenditur esse Dei dilectio, quæ animam hominis ad remotiora extendit, scilicet usque ad dilectionem inimicorum: sicut virtus ignis tanto ostenditur esse fortior, quando ad remotiora diffundit suum calorem &c. Hic autem excessus ex parte solius rationis diligendi, non conducit ad majorem malitiam actus oppositi: quia oppositio odii proximi cum charitate, non est directè & per se respectu rationis formalis diligendi, quæ est divina bonitas, sed respectu boni creati, quod debemus in proximo non odif-

se, quòdque est objectum secundarium charitatis.

Ad confirmationem dicendum est, quòd cum duo peccata eidem actui virtutis, unum per excessum, & aliud per defectum opponuntur, illud est secundum speciem gravius, quod magis à virtute distat, & cum illa majorem habet dissimilitudinem: unde in peccatis oppositis liberalitati, majus peccatum est avaritia, quàm prodigalitas; quia cum ad liberalitatem magis pertineat dare, quàm retinere, nimium retinere, quod est avaritiæ, longius ab illa distat, quàm nimis dare, quod est prodigalitati. Quæ est expressa doctrina S. Thomæ 2. 2. qu. 119. art. 3. aliisque in locis.

Ut autem cognoscatur, quodnam ex his peccatis, quæ secundum excessum & secundum defectum eidem virtuti opponuntur, majorem habeat cum illa contrarietatem, observandum est cum S. Thomæ qu. 2. de Malo, art. 6. in homine dari aliquas virtutes, quæ principaliter ordinantur ad refranandum & compescendum appetitum; quasdam verò, quæ ad illum impellendum & confirmandum deserviunt. Primi generis sunt temperantia, castitas, humilitas, mansuetudo, & aliæ hujusmodi, præsertim quæ passiones concupiscibilis moderantur. Secundi verò perseverantia, fortitudo, magnanimitas, & similes; maxime quæ sunt circa passiones irascibilis. Illis ergo virtutibus, quæ primariò ordinantur ad refranandum, & compescendum, dissimilior est & magis repugnans peccatum secundum excessum; ut temperantiæ & castitati magis repugnant intemperantia & luxuria, quàm insensibilitas, & humilitati magis dissimilior est superbia, quàm pusillanimitas; e contra verò virtutibus, quæ sunt ad confirmandum & impellendum, magis dissimilia sunt, & magis repugnans peccata secundum defectum, quàm secundum excessum. Unde fortitudini magis repugnat timiditas, quàm audacia, & sic de aliis.

Objicies tertio: Sæpe virtuti perfectiori opponitur peccatum veniale, & virtuti minus perfectæ peccatum mortale: sed quòdcumque peccatum mortale superat in gravitate specificâ quòdcumque veniale: Ergo illud peccatum non est gravius quod perfectiori virtuti opponitur. Major probatur: Veritas seu veracitas, cum ad partem intellectualem pertineat, nobilior est temperantiæ, quæ in appetitu sensitivo residet; & nihilominus mendacium illi oppositum, solum est ex genere peccatum veniale, plura verò peccata opposita temperantiæ sunt mortalia: Ergo virtuti perfectiori interduo opponitur peccatum duntaxat veniale, virtuti verò minus perfectæ, peccatum mortale.

Respondeo primò negando Majorem. Ad cujus probationem dicendum peccata contra temperantiam non habere quòd sint mortalia ex sola oppositione ad ipsam temperantiam, ut supra ostendimus, sed quia simul includunt oppositionem ad justitiâ, quæ est perfectior virtus quàm veritas, aut veracitas.

Respondeo secundò, quòd cum D. Thomas comparat peccata inter se, & docet ea esse majora, quæ nobiliori virtuti opponuntur, debet intelligi supposito quòd eodem modo procedant, sicut in habitibus intellectualibus ille est nobilior, qui habet nobilior objectum, supposito quòd

quòd eodem modo, hoc est vel scientificè, vel opinativè, uterque procedat; si enim unus habitus procedat modo scientifico, & alter opinativè: quamvis hic posterior versetur circa nobiliorem materiam, non tamen erit perfectior, quia habet diversum & imperfectiorem modum procedendi: unde cum peccatum mortale & veniale habeant longè diversum modum procedendi (mortale enim ponit inordinationem circa finem, veniale solum circa medià) quamvis veniale contrarietur nobiliori virtuti, non ideo erit gravius quàm mortale.

Dico secundò, inæqualitatem accidentalem in peccatis, sumi ex circumstantiis non mutantibus speciem.

Probatur: Inæqualitas accidentalis in peccatis sumi debet ex his quæ habent accidentaliter ad actum in esse moris spectatum: Sed circumstantiæ non mutant speciem, accidentaliter se habent ad actus humanos in esse moris spectatos; sunt enim veluti quædam illorum accidentia eos efficiencia, v.g. in furto, hoc quod est rapere alienum, se habet per modum essentia, sed quòd sit magnum vel parvum, se habet per modum circumstantiæ & accidentis: Ergo inæqualitas accidentalis in peccatis, sumitur ex circumstantiis non mutantibus speciem, sed intra eandem speciem aggravantibus. Videantur quæ diximus in tractatu de Moralitate actuum humanorum disp. 3. art. 2.

Querunt hinc aliqui, an peccatum quod ex objecto, & secundum speciem, est minus grave, possit ratione circumstantiarum adeò crescere in malitià, ut superet vel adequet peccatum ex objecto gravius? Est autem sermo de circumstantiis aggravantibus intra eandem speciem; quia de circumstantiis quæ speciem peccati mutant, dubium non est, quin ratione earum peccatum ex objecto levius, possit superare aliud gravius ex objecto, ut si furto, quod ex suo objecto est levius quàm rapina, superaddatur circumstantia loci sacri, quæ transfert illud in speciem sacrilegii, majus peccatum erit, quàm rapina.

Pro resolutione hujus difficultatis advertendum est, dupliciter nos posse loqui de peccatis, metaphysicè scilicet, considerando eorum essentiam, speciem, & quidditatem; & moraliter, judicando de illis secundum prudentis estimationem & appreciationem. Hoc posito

Dicendum est primò, quòd si loquamur de gravitate peccatorum metaphysicè, peccatum ex objecto levius, quantumcumque malitia ipsius crescat ratione circumstantiarum aggravantium intra eandem speciem, nequit superare vel adequare peccatum gravius ex objecto. Ratio est, quia nulla forma quæ essentialiter est constituta in gradu inferiori, quantumcumque intra suum gradum & speciem crescat, potest pertinere ad gradum formæ essentialiter superioris; aliàs talis forma amitteret proprium gradum essentialem, & seipsam destrueret: v.g. nigredo, quantumcumque intendatur, nunquam pertinet absolute loquendo ad perfectionem albedinis; nec actus humilitatis, vel temperantia, ad perfectionem actus religionis, aut charitatis: Sed malitia peccati levioris ex objecto, essentialiter est constituta in gradu inferiori: Ergo quantumcumque intra suam speciem crescat, nunquam pertinet, metaphysicè loquendo, ad malitiam peccati ex objecto gravioris. Unde D. Thomas

Tom. III.

qu. 2. de Malo, art. 8. in corp. ait quòd *semper major est gravitas, quæ est ex peccati specie, quam quæ est ex circumstantia speciem non constituyente.*

Dicendum est secundò, si loquamur de gravitate peccati moraliter, & de illa judicemus secundum viri prudentis estimationem & appreciationem, peccatum ex objecto levius, potest ratione circumstantiarum intra eandem speciem ita crescere, ut adequet vel superet gravitatem peccati ex specie & objecto gravioris.

Probatur: Nam in communi hominum estimatione, & secundum judicium viri prudentis, occidere mille viros, aut depravari bona totius reipublicæ, tenetur peccatum simpliciter gravius, & majori pœnâ puniendum, quàm aliquod perjurium, aut blasphemia, licet ista ex objecto & specie sint graviora.

Confirmatur & illustratur hoc exemplo: Licet aurum ex sua specie, & physicè loquendo, sit majoris valoris & perfectionis, quàm argentum; in individuo tamen potest ita multiplicari quantitas argenti, ut moraliter loquendo, & secundum estimationem hominum, majoris sit valoris quàm parva quantitas, v.g. uncia auri. Ita ergo similiter, quamvis perjurium sit gravius ex sua specie, quàm homicidium, & semper sit tale, metaphysicè loquendo, moraliter tamen, & attentis circumstantiis, aliquod homicidium poterit esse absolute gravius, & majori pœnâ dignum, quàm unum perjurium; puta si persona occisa sit maxime dignitatis, vel utilitatis in reipublica; aut si plures occidantur, & aliunde perjurium ex inconsideratione metu, & aliis circumstantiis alleviatur, quamvis rationem peccati mortalis non amittat.

DISPUTATIO V.

De subjecto Peccatorum.

Ad questionem 74. divi Thoma.

Consideratà essentia, & distinctione peccatorum, eorumque inæqualitate & gravitate, consequens est ut eorum subjectum investigemus, & in quibus potentis formaliter & intrinsicè resideant, breviter declaremus. Unde sit

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum non solum in voluntate, sed etiam in aliis potentis à voluntate moris, sit formaliter & intrinsicè peccatum?

S. I.

Premittitur quod apud omnes est certum, & difficultas resolvitur.

Certum est, peccatum, utpote actum liberum & voluntarium, in voluntate ut in propria sede & principali subjecto & principio residere, juxta illud Augustini lib. 1. retract. cap. 9. *Voluntas est quæ peccatur, & recte vivitur.* Unde solum est quaestio, an etiam in aliis potentis, intel-

Ecc 2 lectu